

KAMUDA AFET VE ACİL DURUM YÖNETİMİ

ADY112U

KISA ÖZET

Bölüm 1: Afet ve Acil Durum Nedir?

AFET (CATASTROPHY) NEDİR?

Köken itibarıyla Arapça bir kelime olan “afet”, sözlüklerde “büyük felaket, bela, yıkım” olarak tanımlanmaktadır. Bu kitapta “afet” İngilizce’deki “disaster” karşılığında kullanılacağından, bu kavrama da değinmekte yarar vardır. Kökbilimciler tarafından “disaster” kelimesinin “dis” (unfavorable - istenmeyen) ve “astro” (stars - yıldızlar) kombinasyonundan gelen Latince kökenli bir kelime olduğu belirtilmektedir. Son olarak, günümüzde meydana gelen afetlerin genel karakteristikleri şu şekilde sıralanabilir

- İnsan toplulukları ve insan yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirir; şaşkınlık, panik, şok, yaralanma, sakatlanma ve ölümlere neden olur; bulaşıcı ve salgın hastalıklara yol açar;
- İnsan faaliyetlerini bozup kesintiye uğratarak yerleşme birimini etkiler; sosyal altyapıyı (binalar ile elektrik, ısınma, su, kanalizasyon, taşıma ve haberleşme sistemlerini) tahrip eder;
- Devletin bölgeye yönelik planladığı uzun vadeli yatırımları geciktirir;
- Afetlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki etkilerinin sona ermesi günler, aylar hatta kimi zaman yıllar alabilmektedir. Söz konusu etkiler fiziksel, psikolojik ve/veya sosyal nitelikli olabilmektedir;
- Belirli bir bölgede afet meydana geldiğinde “çözüm” genellikle bölgenin kendi imkanları ile bulunamamakta, ancak bölge dışından gelmektedir;
- Çoğu afet olayı özellikle sınırlı kaynak ve yetersiz profesyonel elemana sahip az gelişmiş ülkeler açısından ülkenin öz kaynaklarıyla başa çıkabilmesi için gerekli bilgi, kaynak ve ekipmana sahip olamadığı; ancak uluslararası işbirliği ile üstesinden gelebildiği global tehlike özelliği taşımaktadır;
- Afetler ile nüfus artışı arasında paralellik vardır;
- Geçmişte meydana gelen bir afet, günümüzde aynı şiddette meydana geldiğinde yol açtığı can ve mal kayıpları geçmişe oranla çok daha fazla olmaktadır. Bunun ana nedenler_ geçen yıllar içinde afet risk taşıyan yerleşim birimlerinin kapsadığı alanın genişlemesi, söz konusu yerleşim birimlerindeki nüfusun sayı ve yoğunluk açısından fazlaşması ve büyümenin olumsuz bir sonucu olarak kontrolün güçleşmesidir.

ACİL DURUM (EMERGENCY) NEDİR?

Türkçe’ye “Acil durum” olarak çevrilebilecek olan “Emergency” kavramı sözlükte “Ani olarak ortaya çıkan güç durum, yardım veya kurtarmayı gerektiren acil durum, beklenmeyen, öngörülemeyen olaylar kombinasyonu”) olarak açıklanmaktadır. Yönetim literatüründe ise “... beklenmeyen ve öngörülmeleyen olaylar ...” şeklinde tanımlanmaktadır.

- Tıbbi ve Biyolojik Acil Durumlar: Büyük salgınlar-epidemik vak’alar (Grip, tifo, kolera, vs.), kitlesel yemek zehirlenmeler_, acil kan ihtiyacı, böcek istilaları bu durumlara örnek verilebilir.
- Küçük, Çabuk Kontrol Altına Alınabilir Yangınlar: Özel şahıslara ait evlerde meydana gelen münferit (tekil) yangınlar, kamu binalarında meydana gelen, binaya zarar veren fakat hizmetlerin sunumunu engellemeyen yangınlar ve potansiyel tehlike taşıyan materyallerin bulunduğu perakende satış işletmeleri ve depolarda meydana gelen yangınlar bu gruba girmektedir.
- Bomba İhbarları
- Kazalar: Endüstriyel kazalar, ciddi yaralanmaların meydana geldiği büyük zincirleme trafik kazaları, toplu taşıma araçlarında (hava, deniz, kara) meydana gelen kazalar, tehlikeli madde transportu kazaları, enerji nakil ve boru hatlarında meydana gelen kazalar gibi ulaştırma kazaları ve kimyasal kazalar (asit sızıntıları, sağlığa zararlı veya zehirli gaz ve kimyasalların çevreye yayılması, vb.) bu gruba girmektedir.

AFET VE ACİL DURUM İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Türkçe’de ve özellikle İngilizce’de “Afet” ve “Acil Durum” ile ilgili ve çoğunlukla anlam karmaşasına yol açan ve iyi anlaşılması gereken bazı kavramlar vardır ki bunları tek tek ele almakta yarar vardır. İngilizce literatür incelendiğinde “Afet” (Disaster) ve “Acil durum” (Emergency) ile ilgili şu kavramlara rastlanmaktadır: “Risk” (Risk), “Hazard”(Tehlike), “Contingency” (Beklenmedik olay), “Crisis” (Kriz). Bu kavramların sözlük ve literatürdeki anlamları ile aralarındaki benzerlik ve farklılıkları iyi belirlemek gerekir.

Risk (Risk) ve Risk Yönetimi: Risk kavramı kısaca, olasılıklara dayanan ve sonuçları kesin olmayan durumlar olarak tanımlanabilir. Risk, pek çok tehlikeden bireylerin zarar görmeleri anlamında düşük ya da yüksek olasılık ve bu olasılığın gerçekleşmesi halinde meydana gelebilecek zararın büyüklüğünün göstergesidir. Risk yönetimi ise örgütü etkileyebilecek olumsuzlukların olasılığını azaltmayı amaçlayan programlar uygulamayı ve uygulama esnasındaki öncelikleri belirlemeyi amaçlayan sistematik ve sürekli uygulamaları ifade etmektedir. Risk yönetiminin hedefi krize neden olabilecek potansiyel olumsuzlukları bertaraf etmektir.

Tehlike (Hazard): Tehlike, zarar verme potansiyeli olan her şeydir. Türkçe'ye "tehlike" olarak çevrilen "hazard" kavramı, köken itibarıyla Arapça olup, "ez - Zahr" kökünden türemiş olan "Hazer" kelimesinin Orta Dönem İngilizcesi'ne XIV. yüzyılda geçmiş halidir. Osmanlı Türkçesi'nde de kullanılan "Hazer", sözlükte "sakinme, kaçınma, çekinme"; "Hazard" ise "çift zarla oynanan bir şans oyunu, bir tehlike kaynağı, risk, tehlikeli iş" (Webster's Dictionary, 1990: 557) şeklinde açıklanmaktadır.

Beklenmedik Olaylar (Contingencies) : Oxford Dictionary of English Language beklenmedik durum (contingency) sözcüğünü, "gelecekteki mümkün olan ancak kesin bir şekilde öngörülemeyen olay ve durum" şeklinde tanımlamaktadır.

Kriz (Crisis) Kavramı: Oxford Dictionary of English Language'e göre kriz, "aşırı tehlike ve güçlük zamanı; zor ve önemli bir kararın alınması gereken zaman"dır. Köken itibarı ile Ortaçağ İngilizcesi'ne dayandırılan sözcük, tıptaki "hastalığın dönüm noktası" anlamı itibarı ile Latince kökenli olup, ayrıca Yunanca "karar" anlamındaki "krisis" ve "karar vermek" anlamına gelen "krinein" sözcüklerinden türediği düşünülmektedir. "Karar anı, dönüm noktası" anlamındaki kullanımı ise 17. yüzyılın başlarına dayanmaktadır.

AFET VE ACİL DURUM TÜRLERİ NELERDİR?

Afet, acil durum, kriz gibi kavramların tanımı ve vak'aların sınıflandırmasında literatürde kesin ve net bir ayırımdan bahsetmek mümkün değildir. Dünya gündemini sürekli meşgul eden afetlerle ilgili zaman zaman çelişen nitelendirmelere de rastlanmaktadır. Bir olayın acil durum, kaza veya afet olarak adlandırılmasında ince detaylar söz konusu olabilmektedir. Afetler genellikle "doğal afetler ve insan kaynaklı afetler" şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Diğer bir ayırım, "doğal afetler, insan kaynaklı afetler ve politik afetler" şeklindeki ayırımdır.

Doğal Afet ve İnsan Kaynaklı Afet Ayırımı

Doğal afetlerin yönetim literatüründe pek çok tanımı yapılmıştır. Ancak, söz konusu tanımlarda da görüleceği gibi, afet ve doğal afet özellikleri itibarıyla iç içe olgulardır. Zebrowski'ye göre doğal afetler, doğa güçlerinin insan hayatına son verdiği veya geniş bir alanda insan emeğinin meyvelerini tahrip ettiği olaylardır.

DİKKAT: Herhangi bir "insan kaynaklı olağan dışı durum", dar bir alanda meydana gelip, sınırlı sayıda bireyi etkilediğinde, niteliğine göre "acil durum" veya "beklenmedik olay" olarak değerlendirilirken; aynı "insan kaynaklı olağan dışı durum" daha geniş bir alanda meydana gelip daha çok sayıda bireyi etkilediğinde ise, "insan kaynaklı afet" niteliği kazanmaktadır.

Depremler (Earthquake)

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Yapı Malzemesi ve Deprem Araştırma Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan Deprem kitabında "Deprem"; "Yerkabuğu içindeki bir kaynaktan anı olarak çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsmaları ..." olarak tanımlanmıştır.

DİKKAT: Deprem şiddeti kadar meydana geldiği yer ve o bölgedeki afet dayanıklılığı (resilience) ve afete hazırlıklı olma durumuna bağlı olarak artan düzeylerde zarara neden olmaktadır. Örneğin nüfusun yoğun ve yüksek yapıların fazla olduğu bölgelerde mal ve can kaybı fazla olmakta, kırsalda meydana gelen depremlerde bu zarar daha az gerçekleşmektedir. Hele hele hiç insan yerleşimi olmayan bir bölgede gerçekleşen depremlerin zararı son derece cüz'î olmaktadır. Ayrıca afet riskleri ile ilgili farkındalığın yüksek olduğu, kamu görevlileri kadar vatandaşların da bilinçli olduğu ülkelerde afetlerin zararlarının azaltılması

mümkün olmaktadır. Nitekim az gelişmiş ülkelerdeki deprem vak'aları ile gelişmiş ülkelerdeki deprem vak'alarının neden olduğu zararlar ile afetin zararlarının ortadan kaldırılması (mitigation) süreçleri çok farklı seyretmektedir.

Gürer, sellerin yol açtığı zararları dört ana başlık altında toplamaktadır. Bunlar:

- Doğal yatağından taşan akarsuyun çevresinde can ve mal kayıplarına neden olması;
- Akarsu ve havzasında, hızlı akıştan kaynaklanan yüzey ve yatak aşınmaları;
- Hızın azaldığı akarsu kesimlerinde taşınmakta olan sürüntü malzemesinin çökmesi sonucu akarsu yatağının değişmesi;
- Akarsu üzerinde yapılmış ve hizmet vermekte olan köprü, menfez, regülatör, baraj, çevirme bendi, sedde, mahmuz vb. koruma ve yatak düzenleme yapılarının tahrip olmasıdır.

Çığlar

Karasal iklimin hakim olduğu bölgelerde karşılaşılan bir doğal afet türü olan "çığ", söz konusu iklim türünün tipik özelliklerinin yaşandığı bölgelerde, her kış mevsiminde insan yaşamını ve yerleşim alanlarını tehdit eden bir doğa olayıdır.

Yanardağ/Volkan Patlamaları

Yanardağ, ateşküredeki (pirosfer) sıvı ateşin, magma halinde yeryüzüne çıktığı jeolojik oluşumlara verilen genel isimdir. Yerkabuğundaki (litosfer) zayıf yerlerden, yani "baca"lardan dışarı püsküren magma (ergimiş minerallerden oluşan, yoğun, hamur kıvamında ateşten külte) çevreye taş, lav, kül ve gaz halinde yayılarak yaşamı ciddi anlamda olumsuz etkiler. Çeşitli püskürmeler sonunda magma olduğu yerde birikerek bir dağ halini alır. Yanardağın huni biçimindeki bu kesimine "koni", dağın tepesinde, magmanın püskürdüğü ağza ise "krater" adı verilmektedir.

Kasırgalar (Hurricanes)

Coğrafi konumu dolayısıyla ülkemizde meydana gelmemekle birlikte her yıl dünyanın birçok bölgesinde büyük zarara ve hatta can kayıplarına neden olan kasırgaların daha iyi anlaşılması için bu kısımda kasırgalar incelenecektir.

Kasırgaların özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Tropik oluşları: Kasırgalar okyanusların ekvatora yakın tropik bölgelerinden kaynaklanır,
- Siklonik oluşları: Kasırgaların yarattıkları rüzgâr, göz tabir edilen bir merkez etrafında döner. Bu hareket kuzey yarıkürede saatin aksi yönünde (doğudan batıya), güney yarıkürede ise saat yönünde (batıdan doğuya) gerçekleşir,
- Alçak basınç sistemleri olmaları: Kasırganın gözü her zaman bir alçak basınç alanıdır ve şimdiye dek kaydedilmiş en düşük barometrik basınçlar kasırgalarda görülmüştür.

Kasırgaların neden olabileceği zararlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Kasırgalar, karalarda iç bölgelerde dahi seller oluşturacak kadar büyük miktarlarda yağmur bırakırlar.
- Çok kuvvetli rüzgârlar yapısal zararlar vererek ağaçları kökünden söker, arabaları ters çevirir, denizde dalgaların büyümesine neden olup kıyı bölgelerinde büyük hasara yol açabilir.

Endüstriyel Kazalar

Sanayi devrimi ile birlikte gelişmeye başlayan endüstri sektörü gerek insan yaşamını kolaylaştıran ürünleri, gerekse istihdam olanakları ile ülkeler için vazgeçilmez sektörlerin başında gelmektedir. Ancak, özellikle gelişmiş ülkelerde endüstriyel karmaşıklık, gelişmiş teknoloji ve kent merkezlerindeki yoğun nüfus "endüstriyel kaza" riskini ve söz konusu afetlerin tahrip gücünü arttırmıştır.

Bhopal afeti dışında dünyada büyük çapta ölüm ve yaralanmalara yol açan belli başlı endüstriyel afetler şunlardır:

- 1947 Yılında ABD'nin Texas eyaletinin Texas City kentinde meydana gelen amonyum nitrat patlamasında 576 kişi yaşamını yitirmiştir.
- 1982 Yılında Afganistan'ın Salang Pass kentinde meydana gelen patlama ve karbon monoksit sızıntısı sonucu 2.700 kişi yaşamını yitirmiştir.

- 1985 Yılında İspanya’da meydana gelen zehirli işlenmiş petrol afetinde 600 kişi hayatını kaybederken, 6.000 kişi yaralanmıştır.
- 1987 Yılında Filipinler’in Mindoro kentinde meydana gelen patlama ve denize dökülen petrol sonucu 3.000 kişi yaşamını yitirmiştir.
- 1998 yılı Temmuz ayında Japonya’da arsenik gazı sızıntısından dolayı 5 kişi hayatını kaybederken düzinelerce yaralı hastaneleri doldurmuştur.

Nükleer Kazalar

Atom enerjisinin nükleer reaktörler aracılığıyla depolanarak elektrik enerjisi ihtiyacının giderilmesinde kullanılması nispeten yeni bir gelişmedir. Kimilerine göre termik ve su santrallerinden daha ekonomik şekilde elektrik enerjisi üretilmesini sağlayan bu reaktörler, toplumların sınırlı doğal kaynaklara bağımlılıklarını ortadan kaldıran tek umut kaynağı iken; kimilerine göre ise her an patlamaya hazır bir bomba, sürekli çevreye yaydıkları radyasyon nedeniyle yeni nesillerin sakat, hilkat garibeşi olarak doğmalarına neden olan çağdaş ve sinsici cellatlardır. Bu iki karşıt görüşün her birinin kendisine göre geçerli, ussal dayanakları bulunduğu yadsınamaz. Ancak her iki görüşün de bütün yönleriyle doğru olduğunu söylemek yanlış olur.

Baraj Kazaları

Babüroğlu’nun belirttiği gibi “... bizi yönetenlerin, siyasilerimizin, halkımızın dikkatini henüz tam çekememiş, ama ciddi olarak gündeme alınması gereken olası afetler”den biri de “Baraj Kazaları”dır.

Yangınlar

Yangınların acil durum, beklenmedik olay veya afet kapsamında mı değerlendirileceği tartışmalı bir konudur. Gigliotti ve Jason’a göre “... özel şahıslara ait evlerde meydana gelen münferit (tekil) yangınlar, kamu binalarında meydana gelen, binaya zarar veren fakat hizmetlerin sunumunu engellemeyen yangınlar ve potansiyel tehlike taşıyan materyallerin bulunduğu perakende satış işletmeleri ve depolarda meydana gelen yangınlar” acil durum (emergency) kapsamına girmekte; “... Büyük ticari veya kamu binaları, bitişik müstakil evler veya çok sayıda ailenin barındığı binalar ile özel işletmelere ait bina bloklarında meydana gelen yangınlar _le küçük çapta ki kontrol altına alınamayan orman yangınları” ise beklenmedik olay (contingency) kapsamına girmektedir. Bu iki grubun dışında kalan büyük çapta ki yangınlar ise “insan kaynaklı afet” kapsamında değerlendirilmektedir.

Terör Saldırıları

Terör sözcüğü Türk Dil Kurumu Sözlüğünde “yıldırı”, terörizm ise “yıldırıcılık” şeklinde karşılık bulmakta, Oxford Dictionary of English Language’de Fransızca kökenli bu sözcüklerden terör (terror) “aşırı korku; insanları yıldırma amacıyla aşırı korku kullanılması terörizm (terrorism) ise “siyasi amaçlara ulaşmak için gayri resmi ve izinsiz olarak şiddet ve tehdit unsurlarının kullanılması” şeklinde tanımlanmaktadır. Pape terörist intihar saldırıları ile ilgili üç temel sonuca varmıştır:

- İncelenen intihar saldırılarının neredeyse tamamı örgütlü ve temel bazı siyasi amaçlara sahip grupların bir parçası olarak gerçekleştirilmesi olup münferit vakalar değildir;
- Terörist saldırıların hedefindeki ülkelerin temel özelliği demokratik ülkeler olmalarıdır. Saldırıların hedefindeki ülkeler özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Fransa, Hindistan, İsrail, Rusya, Sri Lanka ve Türkiye’dir.

Bu Özetin tamamını, Çıkmış Sorularını, Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/kamuda-afet-ve-acil-durum-yonetimi-ady112u?search=ady112u>